

Нам'як Ю.Ю.
аспірант,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-593-1-57>

ПРОЗОРІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК УЧАСТІ БНП У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

БНП по-різному реагують на російсько-українську війну. Під час війни на БНП чинять вплив одразу формальні (санкції, закони) та неформальні (суспільна думка, репутації) інституції. Як наслідок, БНП змушені обирати між тим чи продовжувати роботу заради власних економічних інтересів, чи публічно демонструвати відповідність суспільним очікуванням і йти з ринку [1]. Це пояснює те, чому одні БНП згорнули свою діяльність в Україні, а інші – залишилися і навіть наростили свою присутність.

В світлі викладеного вище очевидно, що середовище воєнного часу формує простір вибору, у межах якого БНП ухвалюють різні рішення. Це актуалізує питання про внутрішні чинники, які зумовлюють здатність БНП не лише зберігати присутність, а й нарощувати її в умовах кризи.

Заслуговують на увагу погляди науковців [2], які на основі інтегративного огляду наукової літератури виокремлюють три взаємопов'язані складові успішної кризової трансформації БНП: здобуття нових знань, спроможність їх практичного застосування та здатність керівництва БНП одночасно підтримувати наявні компетенції компанії та досліджувати нові можливості розвитку.

Повномасштабна війна змістила логіку присутності БНП в Україні від оптимізації витрат і доступу до ринку стратегічного розрахунку на повоєнне відновлення. Фахові оцінки стратегічних напрямів відбудови української економіки вказують на її критичну залежність від залучення зовнішнього капіталу та інституційної модернізації [3].

Особливу увагу привертає дослідження С.Ткаленко [4], яка на основі регресійного аналізу залежності зростання ВВП України від обсягу ППІ та індексу сприйняття корупції за 2013–2024 рр. робить висновок, що інституційна прозорість чинить сильніший вплив на економічну динаміку, ніж сам обсяг залучених інвестицій (коефіцієнт впливу індексу корупції 16,41 проти 2,7 для ППІ). Це означає, що

ефективність капіталу, який залучають БНП в Україну, критично залежить від паралельного прогресу антикорупційних реформ. Україна посіла 104-те місце серед 180 країн за Індексом сприйняття корупції у 2023 р. (36 балів), 105-те серед 180 країн у 2024 р. (35 балів) та 104-те серед 182 країн у 2025 р. [5]. Як наслідок, автор робить висновок, що стійкий розвиток України вимагає комплексного поєднання залучення іноземного капіталу, реформування державних інституцій, модернізації інфраструктури, розвитку людського капіталу та інтеграції в європейський економічний простір – при цьому ефект від ППІ може бути значно вищим за умови стратегічної орієнтації на залучення інвестицій саме із країн Західної Європи.

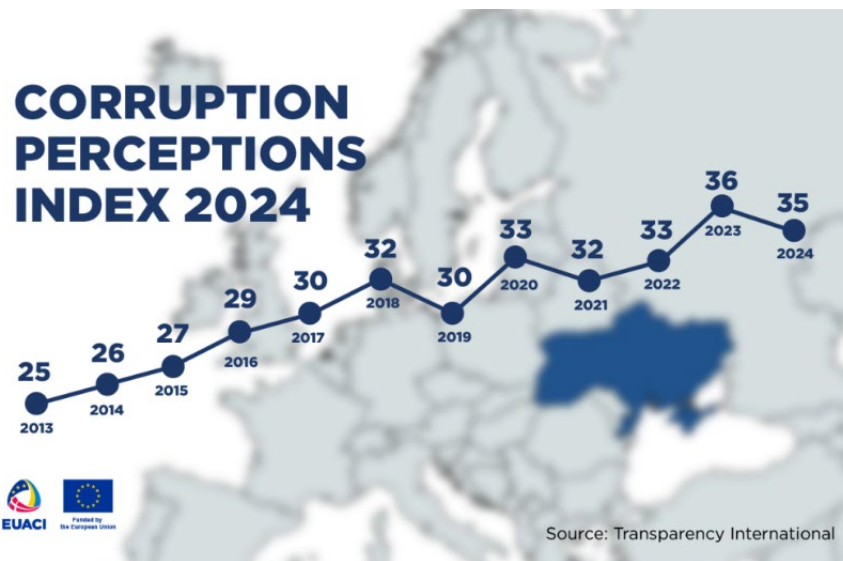


Рис. 1. Індекс сприйняття корупції в Україні, 2013–2024 рр.

Джерело: [6]

На думку українських дослідників О. Саліхової та О. Крехівського іноземні інвестиції, окрім широковідомого позитивного ефекту, мають явну і негативну сторону: БНП, як великі інвестори, наділені економічною силою та політичним впливом, здатні також і гальмувати розвиток приймаючої країни, що може призвести денаціоналізації активів, втрати технологічних компетенцій і навіть цілих галузей. Так, на прикладі фармацевтичної промисловості Мексики повоєнного періоду науковці наголошують, що визначальним чинником того, чи стане іноземне інвестування каталізатором модернізації, чи навпаки – інструментом денаціоналізації та деіндустріалізації економіки та масового безробіття є те, наскільки держава послідовно інтегрує залучені інвестиції в національні плани розвитку та наскільки абсорбційний потенціал вітчизняних суб'єктів господарювання здатний забезпечити максимальну реалізацію їх ефекту [7].

Рівень прозорості управління проєктами відновлення є важливим чинником, що впливає на інвестиційні рішення БНП щодо участі у відбудові. Так, ефект DREAM для БНП має не інформаційний, а скоріше інституційний характер. Державна екосистема управління відновленням DREAM створює єдиний цифровий шлях проєктів відбудови і забезпечує їх прозору та ефективну реалізацію на національному, регіональному та місцевому рівнях [8].

Неоднорідність реакцій БНП на повномасштабну війну зумовлена не галузевою належністю, а взаємодією інституційних обмежень із внутрішньою спроможністю компанії до кризової трансформації. Емпіричні оцінки свідчать, що інституційна прозорість впливає на економічну динаміку сильніше, ніж обсяг залучених інвестицій.

Література:

1. Kulikov P., Aziukovskyi O., Vahonova O., Bondar O., Akimova L., Akimov O. Post-war Economy of Ukraine: Innovation and Investment Development Project. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. No. 5. P. 943–959. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.5.2022.30>.
2. Anand A., Singh S. K., Bowen M., Rangarajan D. Strategic renewal during crises – A pragmatist proposition for multinational enterprises in a globalized world. *Journal of International Management*. 2024. Vol. 30. Iss. 3. Article 101134. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intman.2024.101134>.
3. Lemishko O., Davydenko N., Shevchenko A. Strategic directions of the economic recovery of post-war Ukraine. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2022. Vol. 6. No. 2. Article 09. DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2022.06.02.09>.
4. Tkalenko S. Foreign Direct Investment in Ukraine's Post-War Reconstruction. *International Economic Policy*. 2025. No. 2 (43). P. 155–175. DOI: <https://doi.org/10.33111/iep.eng.2025.43.06>.
5. Україна покращила свої показники в Індексі сприйняття корупції: +1 бал у 2025 році. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 10.02.2026. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/ukraina-pokraschyla-svoi-pokaznyky-v-indeksi-spryynyattya-koruptsii-1-bal-u-2025-rotsi/>. (дата звернення: 15.01.2026).
6. Is corruption increasing in Ukraine? Loses one point in the 2024 Corruption Perceptions Index (CPI). *EU Anti-Corruption Initiative in Ukraine (EUACI)*. 11.02.2025. URL: <https://euaci.eu/en/news-and-events/is-corruption-increasing-in-ukraine-loses-one-point-in-the-2024-corruption-perceptions-index-cpi/>. (дата звернення: 10.01.2026).
7. Саліхова О. Б., Крехівський О. В. Іноземні інвестиції: панацея чи загроза. *Економіка і прогнозування*. 2023. № 2. С. 8–32. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2023.02.008>.
8. DREAM – державна цифрова екосистема управління відновленням: вебпортал. URL: <https://dream.gov.ua/ua>. (дата звернення: 15.01.2026).